

Åbning af Nordisk Økonomisk Kvægavls kongres, 21. juli 2002

Vendsyssel og Vendelboer.

Ved Tage Enevoldsen, Brønderslev.

Indledning:

Jeg vil i mit indlæg fortælle om Vendsyssel, som er den nordligste landsdel i Danmark og dermed den nærmeste nabo til vore nabolande i Norden.

Jeg vil ligeledes trække enkelte karakteristiske træk frem om beboerne i landsdelen, som kaldes Vendelboer.

Geografi og klima:

Vendsyssel er det nordligste af de 14 sysler, der nævnes i Valdemars Sejrs jordebog fra år 1231. De gamle sysselevne gled ud efter Reformationen i 1536 og i dag er det kun **Vend-syssel**, som stadig indgår i dagligdagens sprog.

Vendsyssel er på alle sider omgivet af hav og fjord på nær en smal landtunge yderst i vest imod Thy.

Vendsyssel har et areal på ca. 3.700 kvadratkilometer, d.v.s. ca. 8 % af Danmarks samlede areal.

Den stærkt bugtede kystlinje er på i alt 700 km, hvilket er mere end 2 gange Jyllands længde fra Skagen til den tyske grænse. De lange kyststrækninger ud mod Vesterhavet og Skagerak bevirker at Vendsyssel mere end nogen anden egn i Danmark er udsat for blæst og piskende byger af regn og sne og det bevirker at klimaet i Vendsyssel virker barskere og luften køligere end i det øvrige Danmark.

Den barske blæst er årsag til at Vendsyssel ofte har senere forår og tidligere efterår end i egnene syd for Limfjorden. Sporene af den kraftige vestenvind ses tydeligt på træer og buske, idet alle trætoppe hælder mod øst.

Det siges også, at det slet ikke var Vor Herres mening, at der skulle bo mennesker i Vendsyssel!!

Vendsyssels vestkyst har gennem århundrede været plaget af kraftig sandflugt, som har lagt store arealer helt øde.

I dag er jordbunden stærkt varieret fra de letteste sandjorder over god muldjord til stærke lerjorder – vekslende med store eng- og mosearealer med humusjorder.

Der er meget store flade morænelandskaber, afvekslende med bakkeøer. De højeste bakker er godt 100 m. høje (Frederikshavnseggen).

Det samlede skovareal udgør i dag ca. 8 % af arealet. Der bliver fortsat plantet mange læhegn for at værne mod den barske vestenvind.

Vendsyssels natur er uhyre varierende. Fra den barske vestkyst til de blide og milde bøgeskove i Østvendsyssel.

Historie:

Vendsyssel er meget kendt i historien. Vi har haft mange store herregårde og proprietærgårde, som er beskrevet i Danmarkshistorien. Da det er en kvæggkongres, som vi åbner i dag, vil jeg starte med at omtale "**Gårdbogård**", som er Danmarks nordligste herregård.

Det var her at ejeren etatsråd Jørgen Larsen i 1896 indførte de første Jerseykøer til Danmark. De kom fra Sverige, men ret hurtigt fulgtes den første import op med dyr fra Jerseyøen.

Børglum Kloster er et andet kendt kloster og herregård. Fra år 800 var her kongsgård, senere bispesæde og herregård.

Det var her fra Børglum kloster at Kong Knud den hellige blev jaget ned igennem Jylland af vrede bønder og hvor det endte med at han blev dræbt i St. Albani kirke i Odense i 1086.

Årsagen til denne vrede var at Kong Knud den hellige pålagde bønderne nye store ekstra skatter. Derfor blev han dræbt. **Lige siden har bønderne i Vendsyssel ikke været glade for at betale skat.**

Her styrede den frygtede bisp Stygge Krumpen også med hård hånd over hele egnens bønder. Han blev jaget væk fra klostret af en flok oprørsbønder anført af Skipper Clement ved Reformationen i 1536.

Forfatteren H. C. Andersen besøgte Børglum kloster i 1859. Han ankom i hestevogn og selv om det var i juli måned var det så koldt at "hans mave frøs". Udsynet var vidtstrakt, ingen træer eller buske kunne klare et så uforsonligt klima med den evindelige vind fra havet – har han skrevet i sine rejsebeskrivelser.

Erhverv:

Der er ca. 250.000 indbyggere i Vendsyssel, hvilket er 5 % af den samlede befolkning i Danmark. Vendsyssel har nogle af landets flotteste naturområder og dermed også et stort turisterhverv. Det største antal turister kommer fra Tyskland, Sverige og Norge.

Samtidig er der et stærkt landbrugserhverv og industrierhverv inden for jern, metal og træ. Elektronik industrien repræsenterer et nyt udviklingspotentiale. Fiskeri og fiskeindustri er også en stærk udviklet erhvervsgren.

Beskæftigelsesfordelingen på erhvervssektorer viser at Vendsyssel sammenlignet med landets gennemsnit har større vægt på landbrug og fiskeri.

Landbrug:

Indenfor planteavl er de mest anvendte afgrøder: Græs og andet grovfoder, hvede og byg. Der dyrkes ligeledes store arealer med kartofler til konsum og melproduktion.

Indenfor husdyrbrugs produktionen ligger vi som én af de husdyrtætteste egne i landet med hensyn til både svin og kvæg og i særdeleshed med hensyn til fjerkræ og minkproduktion.

Der er ca. 1000 kvæggårde i Vendsyssel med ca. 70.000 malkekøer.

De kontrollerede køer i Vendsyssel har en gens. ydelse på 7.600 kg mælk og 334 kg fedt og 263 kg protein.

Den gennemsnitlige besætningsstørrelse ligger på 70 køer.

Racefordeling: 6 % RDM, 17 % Jersey, 66 % SDM og 10 % krydsninger.

Forfattere:

Som tidligere omtalt har H. C. Andersen rejst i Vendsyssel i 1859. Det samme gjorde forfatteren Meir Aron Goldschmidt i 1869 og de har begge i digt og prosa beskrevet deres mange rejseoplevelser. Bl.a. skrev

Goldschmidt hvordan man "malkede den blå ko", som bl.a. bisp Stygge Krumpen udførte fra Børglum kloster. Det vil sige at man for egen vindings skyld berigede sig med strandingsgoods.

Af andre forfattere skal nævnes Erling Kristensen, Jens Thise, Peder Jensen Kjærgaard., Erik Aalbæk Jensen, Thomas Olesen Løkken, Knuth Becker, Knud Holst m.fl.

Der er ligeledes skrevet mange sange fra og om Vendsyssel og Vendelboerne. Her skal nævnes Niels Hausgaard, Ib Grønbech og De gyldne løver. De sidstnævnte har skrevet sangen: **Ingen elsker som en Vendelbo....**, hvor det bl.a. lyder: "**Skønt hans tøj er umuligt, og han lugter af ko, ka` ingen elske som en Vendelbo**".

Kunstmalere:

Det stærke lys, som er kendetegnende for Vendsyssel har gennem flere århundrede tiltrukket kunstnere fra hele Danmark, Særlig kendte er de gamle skagensmalere, der var meget aktive fra 1830 og frem til århundrede-skiftet , bl.a. Holger Drachmann, Carl Locher, Michael, Anna og Helga Ancher, med mange flere. I nyere tid er det navne som Niels Jensen, Svend Englund, Johannes Hofmeister og Anker Beck, som har gjort sig meget kendte for deres kunst.

Vi har et væld af kunststillinger, kunstmuseer, o.s.v. rundt omkring på alle de kendte turiststeder bl.a. i Blokhus, Løkken, Lønstrup, Skagen og Sæby.

Vendelboer:

På grund af det barske klima er Vendelboerne også blevet specielle og hårdføre. De er meget rolige og sindige og de tænker sig meget om inden de taler. Niels Hausgaard siger "At Vendelboerne er så rasende velbegavet". Der skal ligeledes meget til inden en ægte Vendelbo går til lægen.

De er meget frihedselskende. De vil gerne være fri for al den megen bureaukrati, der kommer fra København.

Bl.a. siges det at momsens aldrig rigtig er blevet indført i Vendsyssel.

Der har flere gange været optræk til, at man ville løsrive sig fra det øvrige Danmark. Navnlig i 1948, hvor man indførte den nye retskrivning med bolle-å, og at man skulle skrive navneordene med småt, blev Vendelboernes tålmodighed sat på en hård prøve !!!

Vendelboerne har deres eget sprog (dialekt) og som noget helt specielt har de et 4- binds leksikon, der beskriver dialektens mange variationer.

Vendelboerne holdt også stædigt på at man skulle have 2 motorveje. Ved indvielsen af den sidste motorvejsstrækning i efteråret 2001 sagde daværende trafikminister Jakob Buksti, **at man siger at hvor der er en vilje – der er også en vej. Så på grund af at Vendelboerne virkelig har en stærk vilje , så fik man 2 motorveje i Vendsyssel.**

En Vendelbo blev spurgt., hvad han ville være, hvis han ikke var Vendelbo: Svaret lød: "**Så ville jeg være flov.**"

Jeg vil som en ægte Vendelbo slutte af med at sige, at jeg er ikke stolt af at være Vendelbo, men jeg er taknemmelig.